

Malíř Josef Führich

V měsíci únoru tomu bylo přesně 215 let, co se v nedaleké Chrastavě narodil krejčímu a malíři Wenzelu Führichovi syn Josef. Bylo to dítě až obdivuhodně nadané. Již ve svých dvou letech dokázal malý Josef rozeznat dřevo údajně 16 druhů stromů a před vstupem do školy dokonce uměl číst, psát, počítat, a především velice umně kreslit.

V oblasti kresby a malby již v dobách dospívání předčil mnohé umělce z okolí, na což byl upozorněn i tehdejší majitel grabštejnského panství, do nějž Chrastava spadala, Kristián Kryštof Clam-Gallas. Právě on se finančně zasloužil o to, že Josef Führich mohl ve svých 19 letech započít studium na Akademii výtvarného umění v Praze. Díky tomuto vzdělání získala jeho kresba velice jasné a pevné tvary, postavy byly mnohem lépe propracovány a měly velmi detailní mimiku. Během svého pražského studijního pobytu se seznámil s mnohými zajímavými a vlivnými osobami, z nichž patrně nejvíce vyčníval Michael Schuster – profesor práv, císařský rada a správce panství knížete Metternicha. Ten se stal Führichovi nejbližším přítelem (dokonce mu byl jako svědek na svatbě) a pro své kontakty také vlivným pomocníkem. Zajistil mimo jiné Führichovi letní studijní pobyt v Drážďanech, kde se seznámil s tzv. staroněmeckým uměním. Führicha již nějaký čas zajímala středověká malba, a právě ta byla vzorem tohoto nového uměleckého směru, který jej tak nadchl, a začal v něm tvořit. Patrně za první jeho významné staroněmecké dílo lze považovat „*Pokušení sv. Antonína*“, které představil veřejnosti na výstavě Akademie výtvarného umění v Praze roku 1824. Tehdy začala česká společnost prvně veřejně diskutovat o romantismu ve výtvarném umění.

Kromě toho se Führich také v této době začal hlavně z finančních důvodů výrazně zabývat ilustrací. V tomto směru mu byl velkým inspirátorem a rádcem jeho přítel Anton Müller, profesor estetiky a filologie, shodou náhod rodák z nedaleké Osečné. Ten přivedl Führicha na myšlenku, vytvářet ilustrace, které by příběh vyprávěly samy o sobě, což byla myšlenka v umění první poloviny 19. století velice svérázná, avšak Führich se ji nezalekl a velmi umně ji realizoval. Asi nejslavnější cyklus, jaký kdy vytvořil, byla „*Legenda o životě a smrti sv. Jenovéfy*“. Jednalo se o čtrnáct listů ilustrujících tuto prastarou německou legendu, o věrnosti a zbožnosti, která se později v určitých úpravách stala podkladem pro pohádku o Sněhurce. Dílo to bylo tak fascinující, že jej ocenilo nejen pražské, ale i vídeňské publikum včetně samotného rakouského kancléře knížete Metternicha. Ten na základě tohoto podnětu pravděpodobně poskytl Führichovi soukromé studijní stipendium na dobu dvou let do Říma (1827–1829). Zde se Josef Führich seznámil s okruhem nazarénů, jejichž tvorba jej velice zaujala, a to především díky své monumentálnosti a návaznosti na ranou renesanci. Byl z tohoto směru nadšen natolik, že na staroněmecké umění zanevřel a začal se definitivně nazarenismu věnovat.

Po návratu z Říma, se usadil v Praze, kde se velice brzy také oženil, a to s Franziskou Gaßner, dcerou lineckého obchodníka. Tato osoba mimochodem spojuje Josefa Führicha přímo se samotným městem Jablonné v Podještědí. Sestra Franzisky, tedy Führichova švagrová, Jeanette Gaßner se provdala za mydláře Franze

Pffeifera z Jablonného v Podještědí. Bydleli zde spolu v domě čp. 165, který stával na jihozápadním cípu náměstí, ovšem v minulém století byl stržen. Jeanette Gaßner se dožila úctyhodného věku 97 let a zemřela roku 1904 jako nejstarší občanka města a okolí.

Josef Führich po návratu z Říma do Prahy působil jako umělec na volné noze, věnující se především nazarénské malbě, která byla typická svými pastelovými barvami, dynamičností a především silným náboženským podtextem. To velice zaujalo opět knížete Metternicha, jenž Führicha pozval roku 1834 do Vídně, kde se stal následně kustodem Lambergovy galerie, restaurátorem a profesorem historické malby na vídeňské Akademii výtvarného umění. Když pobýval v hlavním městě habsburské monarchie, tak však stále udržoval styky s českým prostředím. Díky tomu se například mohl podílet na výzdobě tzv. Klárova ústavu v Praze, kde vytvářel návrhy pro výzdobu interiérů, jejichž realizace se však ujal jiný chrastavský rodák, Vilém Kandler.

Kromě výuky a práce v galerii Führich také přijímal různé umělecké zakázky, a to především zakázky státní. Stal se tak součástí skupin umělců, kteří spolupracovali na budování nových kostelů ve Vídni – např. kostela sv. Jana Nepomuckého v Leopoldstadtu, kde Josef Führich vytvořil křížovou cestu v podobě nástěnných maleb, či kostela Alterchenfelder za jehož výzdobu byl dokonce roku 1861 povýšen do šlechtického stavu. Jelikož byl však v habsburské monarchii před nedávnou dobou ukončen tzv. Bachův absolutismus, tak byla společnost plna svobodných myšlenek a odporu k církvi, což zapříčinilo i pohrdání tímto dílem a následně i osobou Josefa Führicha obecně. Proto se tento malíř uchýlil v 60. letech 19. století spíše k soukromé ateliérové malbě, kde vytvořil mimo jiné významný oltářní obraz „Madona v zeleni“ pro kostel sv. Vavřince v rodné Chrastavě. Toto dílo však již není typicky nazarénským, ale snoubí v sobě jak nazarenismus, daný především v barevnosti, tak staroněmecké umění, dané kompozicí díla, a k němuž se ke konci života Josef Führich opět navracel. Dalo by se říci, že tato malba byla jedním z posledních velkých děl tohoto malíře, neboť od 70. let 19. století trpěl třesem ruky, slábl mu zrak a byl poslán do penze. Roku 1874 mu ke všemu zemřela jeho milovaná žena Franziska, s čímž se nebyl nikdy schopen vyrovnat a za rok a půl (13. března 1876) jí do rodinného hrobu na hřbitově v Grinzingu následoval.

Tento výrazně fascinující malíř nadnárodního významu však nikdy nebyl považován za typicky českého umělce, a to především kvůli jeho dlouholetému působení ve Vídni, a jeho uměleckému vymezení mimo české romantické výtvarné umění. Sám se považoval za českého Němce a vždy byl odpůrcem národnostních bojů v rámci habsburské monarchie. Snad se v našich končinách dočkáme opětovné úcty vůči tomuto fenomenálnímu malíři, jejímž nemalým počátkem může být i jeho velmi rozsáhlá výstava pořádaná v roce 2014 Oblastní galerií v Liberci a Národní galerií v Praze, jejichž pracovníkům tímto patří velký dík.

Jan Rucz, místopředseda Sdružení historiků ČR, pobočka Liberec